

Laudáció

Tisztelt Sou Fujimoto! Rektor úr! Igazgató asszony! Kollégák és hallgatók! Kedves vendégeink!

Építésztkritikusként engem ért az a megtiszteltetés, hogy laudálhatom az idei jubileumi év Moholy-Nagy-díjazottját, Sou Fujimoto japán építész, akinek alkotói életművét az építészeti szakma nagy csodálattal figyeli, akinek épületei a világ számos országában okoznak örömteli élményt használóiknak, és akit mi Magyarországon csak a Zene Háza építészeként emlegetünk szeretettel.

Sou Fujimoto 1971-ben született Japánban, Hokkaidóban. Építészeti diplomáját 1994-ben a Tokiói Egyetemen szerezte, majd 2000-ben alapította meg saját irodáját, a Sou Fujimoto Architects-et, amely 2016 óta Párizsban is működik.

A méltatás írásakor felidéztem 2023-as találkozásomat Sou Fujimotoval a Zene Házában, és természetesen hosszan nézegettem épületeit: kiadványokat, neves építészeti portálok professzionális fotóanyagait, és a látogatók által feltöltött képeket. Néztem és néztem. Közben pedig kalandoztam: kapcsolatokat kerestem névadónk, Moholy-Nagy László szemléletével, és azzal a gazdag tevékenységgel, amelyet ebben az intézményben folytatunk.

Elsőként az életmű egyik legkisebb beavatkozásánál időznék el: egy buszmegállónál. Képzeld el, ahogyan egy idilli zöld táj tárul a szemük elé: az osztrák hegyek harsogó zöldjében néhány fehérre festett rúd áll, egy finom struktúrát alkotva. Egy apró jel a tájban, egy kibillenés. ~~Mit is látunk?~~ Nem buszmegállónak néz ki. Inkább mintha valami fehér firka lenne. Egy karcolat, amely megjelöli a helyet. Rajzi gesztus, amely jelzi, hogy ott valami más történik. Máshogy van ott a tér, máshogy van ott az idő. A kisméretű installációt helyi mesterek építették meg; a szándék az volt, hogy a nemzetközi építészet legjavát lehorgonyozzák a bregenzi vidéken, egy bekötő út, egy hagyományos, bájos alpesi házikó és gondolom, bambán bólogató tehenek között.

A tájban létrehozott kisméretű építés gesztusa jól érthető dimenziója az építészetnek a MOME képzésében is. Ez a lépték közvetlen kapocs: hallgatóink számára több mint harminc éve a BA1-es nyári építőtábor gyakorlata. Egyszerre megfigyelés, értelmezés, kísérletezés, szabadság és vízió, ugyanakkor kézzelfogható valóság, térré formált funkció, helyben értelmet nyerő konkrét feladat. Fujimoto buszmegállója is kettős szerepet tölt be, bár minél tovább nézem, annál inkább úgy érzem, funkciója inkább poétikus. A kisméretű vertikális struktúrában egy spirálvonal mentén, mintegy huszonöt lépcsőfokon lehet feljutni egy egyszemélyes kilátópontra. Nem túl magasra. Mit lehet látni onnan? Talán a buszt, hogy jön-e már? és a környéket, amely a kimozdítás révén –vagy hogy egy kollégánk szavát használjam a „téreltérítés” következtében – egy más perspektívába mozdít át.

Fujimoto épületeinek értelmezésében ez a mozgáshoz kapcsolt látás gyakran kihívás elé állítja a formát kereső, teret konstruáló tekintetet. Hadd osszak meg néhány példát.

A londoni Serpentine Galéria 2013-as installációja olyan, mintha köd ereszkedett volna a Kensington Gardensre, egy felhő telepedett volna az állandó kiállítóhely apró épülete elé. Iwan Baan fotóján az új struktúra mögötti téglapépület átdereng. A szem hiába keresi az új építmény kontúrját, nem találja. Hiába próbálja lehatárolni a formát, belé képzelné a teret – az nem jelenik meg. A tekintet hezitál, átfut a rácsszerkezeten, elkalandozik. Nincs hagyományos értelemben vett fal vagy tető. Mégis lehatárolódik a parkban a közösségi tér, és mégsem esik be oda az eső.

A Setouchi International Art Festival pavilonja Kagavában is megoldoztatja a szemet. Mint egy áttetsző kő, egy meteorit, úgy jelenik meg a vízparton egy geometrikus alapformákból épített, fehér

fátyollal borított test. Partra vetett csiszolt üveg, személyes tér, kontemplációs kabin. Átjárás építészet és művészet között.

Világkörüli utunk végén gondoljunk az Oszakai Világkiállítás japán pavilonjára. Központi fontosságú épület volt, valójában azonban egy keret: egy hatszáz méter átmérőjű gyűrű, amely körbeölelte az Expo területét. Ez az efemer – mára nagyrészt el is bontott – épület faszerkezetével az Edo-korszak tradicionális építészetét idézte meg, de üzenete mégsem a tradíció volt, hanem, és most a Japan House londoni megfogalmazását idézem: *„A Nagy Ring egyben Fujimoto építészeti szemléletét is szimbolizálja, amelynek célja, hogy olyan tereket hozzon létre, ahol a világ minden tájáról érkező, különböző kulturális háttérrel rendelkező emberek egy körben gyűlhetnek össze.”*

Ezek az építészeti gesztusok izgalmasak, inspirálóak és elgondolkodtatóak. Új építészeti víziót fogalmaznak meg, ezért nem elég egy pillantást vetni rájuk. Megértésükhöz el kell mozdulnunk a látás rutinjától. Aktívan kell néznünk őket: megkonstruálni látványukat, megformálni magunkban tériségüket. Mert nincsenek lezáró kontúrok, amelyek határozottan választanak szét a kintet és a bentet, a lentit és a föntit. Keresni kell a fókusz, visszalépni, ha a tekintet túl messzire fut vagy ha megakad túl közel.

Az építészet csodája és nehézsége, hogy jelentésekkel, történetekkel, a múlttal és jelenkori használatokkal teli térben áll, és publikus megítélés alá esik. A magyar Zene Háza is ilyen összetett kontextusban kapott helyet. Öt éve ismerkedik vele a nagyközönség. Azóta van Fujimoto építészete hozzánk közel. Azóta nézik sokan másként azt a helyet, tapasztalják máshogy is az építészetet.

Egy olyan épület kapott helyet kultúránkban, amely nem szétválaszt, hanem összeköt és ráirányítja a figyelmet az átmenetekre külső és belső tér, keleti és nyugati kultúra, természet és épület, építészet és zene, a körülöttünk lévő és a bennünk lévő művészet között. Az épület megszületése harmonikus kapcsolatot teremtett a japán és a közreműködő kiváló magyar építészek között, csak úgy, mint a kortárs építészet és az inkább tradicionális ízlésű magyar közönség között. Mert az épülethez való közelítés során felébred a látogató kíváncsisága: a szokatlan forma- és téralkotásnak a mozgás során való meglátása, akár ellentmondó tapasztalatok összekapcsolása, megélése által a Zene Háza áthangol.

Moholy-Nagy inspiráló szavaival zárom méltató soraimat: *„A dolgok szimultán megragadása alkotó aktus – a dolgokat összefüggéseiben látjuk, érezzük, gondoljuk, nem pedig elszigetelt jelenségek sorozataként. E szemlélet az egyes elemeket nyomban összefüggő egészé integrálja és alakítja. Ez egyaránt érvényes mind a fizikai, mind pedig az elvont látásra. Látás mozgásban az egyidejűség és a tér-idő szinonímája; az új dimenziók megértésének eszköze.”* és szeretettel gratulálok a Moholy-Nagy-díj nyertesének, Sou Fujimoto Úrnak.

Somogyi Krisztina
Budapest, 2026. május 11.